

uspořádali řadu popularizačních přednášek. Vydali rovněž český překlad (z angličtiny) Koránu, který obsahuje souhrnný komentář (*tafsír*) všech kapitol (*súr*). Jejich úsilí však v tradičně nábožensky vlažném českém prostředí zjevně nepadlo na živnou půdu, a tak po několika letech se stopy jejich působení v Česku vytrácejí.

Posledním duchovním proudem, který nemohou muslimové pokládati za spirituální srdce islámu, a jiní mu nemohou přijít na jméno, je sufismus (*tasawwuf*, islámská mystika). Ani v muslimských zemích postoj autorit k tomuto fenoménu není jednotný a liší se podle podmínek v jednotlivých zemích. Spory v tomto směru se nevyhnuly ani české muslimské komunitě. V kapitole *Ideová pluralita, nebo frakční činnost?* už byla nastíněna polemika mezi Mohamedem Alím Šilhavým, předsedou UMO, a Vladimírem Sálím Voldánem, představitelem „českého sufismu“ a zakladatelem *Islámského svazu*, který v době své činnosti na počátku devadesátých let minulého století jako jediný subjekt na české muslimské scéně neuznával autoritu UMO. Postoj profesora Šilhavého, jenž tehdy zaujal, zůstává stále platný i pro současné Ústředí muslimských obcí v České republice, který nic nenamítá proti tomu, mají-li někteří věřící sympatie k sufismu, avšak ten nemůže být prezentován jako „oficiální podání islámu“ celé české muslimské komunity.

Sufismus se v západní Evropě uchytil ve dvou hlavních podobách: jednak jako misijní projevy „klasických“ súfijských řádů, a jednak jde o vícere spirituální proudy tzv. neosufismu pohybujícího se v intencích učení „univerzálního sufismu“ Hazrata Inájata Chána. Zejména tento druhý případ se často pro své sklony k synkretismu, spojení s hudbou, tancem a poezií těší na Západě mnohem větším sympatiím než „konvenční“ sunnitský islám. Muslimové se na stoupence univerzálního sufismu většinou dívají s nedůvěrou, pokud je přímo nepovažují za heretiky či rovnou odpadlíky. V minulosti (zejména od poloviny devadesátých let minulého století) se již uskutečnilo hodně pokusů „západních“ súfijských (převážně ze sousedního Německa) etablovat se i v České republice. Pořádali četné přednášky, avšak k institucionálnímu „uchycení“ zde nedošlo. Sufismus přesto oslovil a oslovuje mnohé (především mladé a „alternativu hledající“) spoluobčany, aniž by se tito stali či zamýšleli stát „plnohodnotnými“ muslimy.

Sufismus se ve 20. století stal důležitým zdrojem inspirace nebo stavebním komponentem eklektických soustav mnoha nových učení, náboženských proudů a hnutí (Gurdjieff, Guenon, New Age atd.), což se projevuje i v jeho stále stoupající oblíbenosti. Když se řekne sufismus, nevy-

baví se v mysli informovanější veřejnosti nějaké konkrétní myšlenkové poselství, ale především poezie, hudba a tanec. A je snad šťastnou náhodou, že právě v rok vydání této publikace (2007) si svět pod patronací UNESCO připomene osmisté výročí narození největšího mystického básníka islámu mawlány Džalál ad-Dína Rúmího, jehož verše byly přeloženy i do češtiny a k uctění jehož památky má i v ČR proběhnout řada kulturních a popularizačních akcí.

### Islám každodenní – aktivity muslimů v České republice

I když se muslimské organizace v České republice zdaleka nesoustřeďují jen na naplňování náboženských potřeb praktikujících muslimů, ale vyvíjejí také mnohostranné a bohaté aktivity kulturní a osvětové, přece jen zůstává islám ohniskem jejich zájmů. Situaci kolem „boje o mešity“ líčí samostatná kapitola v této knize, proto si přiblížíme jen stručně současnou situaci. Kromě dvou mešit (brněnské a pražské) se u nás nachází řada muslimských modliteben, většinou umístěných na studentských kolejích, protože podstatná část praktikujících muslimů v ČR pochází z řad zahraničních vysokoškoláků. V Praze jsou na koleji Hvězda (Zvoničkova 6, Praha 6), 17. listopadu (Pátkova 3, Praha 8) a v Masarykově koleji (Thákurova 1, Praha 6) a další pak v Liberci (kolej Harcov, blok E), Olomouci (Václavka, blok B) a Plzni (Bolevecká, blok L-3). Především lázeňským hostům z muslimských zemí slouží modlitebny v Teplicích (pobočka Islámské nadace v Praze, Kollárova 2807/8), Tereziňských lázních (Dubí) a v Lázních Darkov na Ostravsku.

Islámská nadace v Praze soustřeďuje své aktivity především na tři hlavní cíle: provozování Islámského centra (mešity v Praze 9) a modlitebny v centru Prahy, charitativní činnost a aktivity osvětové povahy. Islámské centrum i modlitebna jsou otevřeny denně od poledne do pozdních večerních hodin. Pravidelné páteční bohoslužby tvoří kázání imáma (*chutby*) a společné sváteční modlitby (*salát al-džum'a*). Kázání bývají pronášena ve dvou jazycích (arabsky a česky), neboť národnostní složení muslimů usazených v ČR je značně pestré. Na těchto pátečních modlitbách se schází na obou místech dohromady až 500 věřících. V Islámském centru najdeme též knihovnu s literaturou v arabštině i češtině. K náboženským aktivitám centra patří i program v měsíci ramadánu zahrnující každodenní společnou večeři přerušující půst (*iftár*), nocování v mešitě v průběhu posledních desíti dnů tohoto svát-

ku (*ittikáf*) a příležitostné ramadánové modlitby (*taráwih*). V mešitě Centra věřící společně oslavují svátky islámského náboženského roku, probíhají tu i muslimské sňatky. Islámské centrum se podílí na obstarávání muslimských pohřbů a zajišťování rituálních obřizek chlapců. Pro praktické potřeby muslimů vydává pravidelné přehledy modlitebních časů pro jednotlivá města v České republice, které jsou dostupné také na internetu. Nabízí možnost konzultací v nábožensko-právních záležitostech a v tomto směru je v kontaktu s učenci z hlavních evropských islámských center. Imámem pražské mešity byl v letech 2002 až 2006 mladý egyptský absolvent Univerzity al-Azhar a Islámské univerzity v Medíně Karam al-Badawí, od roku 2006 zde působí bosenský imám Emir Omić.

Ve svých četných kulturně-osvětových aktivitách Islámská nadace úzce spolupracuje s brněnskou nadací a se Svazem muslimských studentů v České republice. Zařízení je přístupné nejen muslimům, ale i všem zájemcům o poznávání islámu, pro něž zajišťuje prohlídky mešity spojené s přednáškami na islámská témata. V rámci vzdělávací činnosti organizuje i vystoupení významných zahraničních muslimských učenců zaměřená k vybraným náboženským a právním otázkám, jež jsou určena především praktikujícím muslimům. Od roku 2004 zajišťuje též činnost Islámského centra s vlastní modlitebnou v Teplicích.

Emir Omić, původem z bosenské Zenice, je od roku 2006 imámem pražské mešity.



V rámci charitativních aktivit správní rada nadace shromažďuje finanční prostředky od věřících, které se obecně dělí do dvou kategorií. Samostatně se vybírají částky na provoz mešity a Islámského centra a mimo to se platí náboženská daň (*zakát*) a dobrovolná almužna (*sadaqa*), které se využívají výhradně na pomoc sociálně slabším rodinám a jednotlivcům. Někdy se z těchto peněz hradí i lékařský zákrok neplacený pojišťovnou, ubytování pro muslimy v nouzi nebo nutné cestovní náklady. Na financování Islámské nadace se podílejí především muslimové žijící v ČR, na stavbu pražské mešity však přispěli též soukromí sponzoři z řad arabských podnikatelů (například ze Saúdské Arábie), avšak v žádném případě prostředky získané od vlád muslimských zemí či politických organizací.

V rámci svých charitativních aktivit Nadace sleduje situaci v několika táborech pro žadatele o azyl, v nichž jsou větší skupiny muslimů. Svou pomoc poskytuje formou ošacení, pomáhá při oslavách muslimských svátků, vyplácí finanční podporu a podobně. Spolu se správou příslušných uprchlických zařízení se snaží řešit problémy související s jídelníčkem muslimů či stravováním v období postního měsíce ramadán. Nejvíce se tímto způsobem představitelé Islámské nadace v Praze svého času angažovali v táborech v Bělé pod Bezdězem, kde se jim ve spolupráci s vedením azylového zařízení podařilo zprovoznit a zařídit malou modlitebnu. Pomohli též se zavedením výuky pro děti z muslimských rodin a vybavili je školními pomůckami a učebnicemi. V posledních letech pravidelně navštěvují také tábory v Kostelci nad Orlicí a Stráži pod Ralskem.

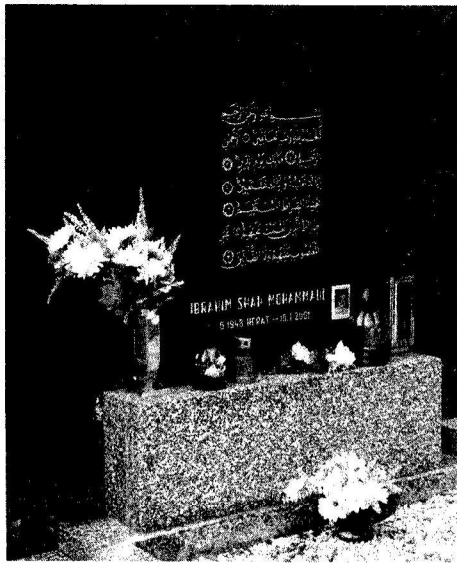
Islámská nadace se rovněž angažuje v duchovní podpoře vězňů muslimů, jimž posílá dopisy, knihy, časopisy, časy modliteb a příležitostně je navštěvuje. Ve spolupráci s vedením některých věznic se snaží řešit jejich problémy s vězeňskou stravou. Ve správní radě nadace byl vypracován soubor návrhů směřujících ke změně vězeňské stravy pro muslimy tak, aby byla plnohodnotná a přitom neobsahovala vepřové maso. Nejdále nadace dospěla ve spolupráci s věznicí v Praze – Ruzyni, kde byla zřízena malá modlitebna, v níž zajišťuje páteční kázání. Islámská nadace rovněž věnovala ruzyňské věznicí větší množství knih pro tamější knihovnu.

Další aktivitou nadace je rovněž podpora poutí muslimů do Mekky (*hadždž*), avšak tato podpora se v současnosti uskutečňuje spíše v rovině zprostředkovatelské a informační, než finanční. V roce 2006 vycestovalo na pouť z České republiky asi 30 lidí, jejichž cestu organizovaly

především specializované muslimské cestovní kanceláře z Německa a Rakouska. Muslimští poutníci si přitom ne zrovna malé finanční náklady hradili z vlastních zdrojů.

Islámská nadace se snaží řešit také otázku muslimských pohřbů. V současnosti existují v České republice dva muslimské hřbitovy. Od roku 1994 pozemek na hřbitově v Třebíči s kapacitou 26 míst (později rozšířen o zhruba stejný počet) a od roku 2004 prostor v sektoru II/29 Olšanských hřbitovů v Praze, jež leží poněkud stranou ostatních hrobových míst, takže odlišná orientace muslimských hrobů zde nepředstavuje žádnou technickou komplikaci. Tento pozemek má kapacitu přibližně sto hrobových míst. Islámská nadace v Praze nebo Brně zajišťuje v případě potřeby rituální omývání zesnulých zcela v souladu s ustanoveními náboženského práva. K tomuto aktu však muslimové nemají vlastní speciální místo, takže se provádí v prostorách příslušných nemocnic nebo v strašnického krematoria.

Modlitba za zemřelého, která právně spadá mezi tzv. modlitby příležitostné, se pronáší po omývání ještě před spuštěním zesnulého do hrobu. V souladu s českými právními normami se pohřbívá v rakvi, přestože v muslimských zemích se zesnulí ukládají do hrobu obvykle



Náhrobky na muslimském hřbitově v Třebíči nesou zajímavé známky propojení funerální islámské tradice s tradicí ryze střeoevropskou. Na náhrobkách sice najdeme v arabštině provedené nápisy (převážně formule „Ve jménu Boha milosrdného, slitovného“ – basmala a další verše z Koránu), jinak se však hroby od „pravých“ muslimských výrazně liší svou zdobností. V islámském světě je totiž nepředstavitelné, aby byla na náhrobku z leštěného mramoru umístěna fotografie zesnulého, hrob vyzdoben vázou s květinami nebo dokonce svíčkou.  
(foto M. Mendel)

jen zabalení do pohřebního roucha z bezešvého plátna (*kafan*). Vlastní pohřeb zajišťuje běžná pohřební služba, pozůstali však mohou s nadacemi konzultovat veškeré právní a formální náležitosti obřadu.

Jedno z hlavních poslání Islámské nadace nesporně spočívá v osvětové a propagační činnosti. Vzdělávací a osvětové aktivity se zaměřují jak na muslimy samé, i na nemuslimskou veřejnost. K přednáškám pro věřící v pražské mešitě bývají zvaní i šajchové ze zahraničí. Kromě této činnosti se v mešitě konají několikadenní soustředění muslimů, která pořádá Svaz muslimských studentů. Mezi pravidelné akce pořádané nadací kromě pátečních kázání patří sobotní lekce z četby Koránu, koránské exegeze (*tafsíru*), výklady prorockých tradic (*hadithů*) nebo sobotní výuka dětí.

Pokud jde o osvětovou a vzdělávací činnost pro širokou veřejnost, Islámská nadace pořádá pravidelné přednášky, veřejné diskuse a besedy, z nichž mnohé se konají ve školách. Tyto akce se uskutečňují především v Praze, Brně, ale někdy i v dalších městech. Nadace rovněž poskytuje a zprostředkovává informace a konzultace o islámu, zejména pro středoškolské a vysokoškolské studenty. K tomuto účelu slouží mimo jiné kontakty na webové stránce nadace. Její internetová prezen-



tace představuje pouze jeden z mnoha českých muslimských internetových projektů, avšak v dnešní době hraje značnou propagační roli.

Významnou úlohu v informování o islámu, v rámci boje s různými předsudky, xenofobními projevy a desinterpretacemi sehrává spolupráce Islámské nadace se sdělovacími prostředky. Muslimové sledují českou mediální scénu a snaží se reagovat v případech, kdy to považují za potřebné. Na tomto místě není možné rozebírat veškeré kauzy, které proběhly a citlivě se dotýkaly této komunity; zmiňme proto pro ilustraci jen tři nejzásadnější momenty z poslední doby (rok 2006). V případě pořadu České televize z cyklu *Infiltrace* nazvaného *Já, muslim* nadace podala několik protestů. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání poté zahájila správní řízení proti České televizi, které bylo později zastaveno. Pražská Nadace posléze se rozhodla tuto situaci řešit soudní žalobou. Další „mediální smršť“ vyvolalo otištění hanlivých karikatur proroka Muhammada v dánském časopisu *Jyllands-Posten*. V souvislosti s tím byli představitelé UMO opakovaně žádáni médií o vyjádření, v nichž vysvětlovali, proč muslimové „...budou vždy vystupovat proti hanobení jakéhokoli posla Božího“. V případě projevu papeže Benedikta XVI. v Řezně, v němž se neobratně vyjádřil na adresu islámu, prezentovali své kritické stanovisko a vyzývali nemuslimy „...k základnímu respektu k náboženskému cítění druhých“.

V souvislosti se zvyšujícím se mediálním zájmem o vše, co souvisí s islámem, poskytli představitelé české muslimské scény četné rozhovory tisku, rozhlasu i televizi a vydali jen v letech 2005 a 2006 celkem osm tiskových prohlášení. Česká muslimská komunita měla své zástupce v mnohých diskusích. Jejich příspěvky se objevily také v polemických sbornících vydaných většinou v souvislosti s aktuálně-politickými otázkami nejruznějšími institucemi jako Centrum pro politiku a ekonomii (CEP), Občanský institut, *Revue Prostor* a mnohé jiné. Její představitelé rovněž zveřejnili v češtině stanoviska významných muslimských autorit odmítající jak útoky z 11. září 2001, tak i jakýkoli teror ve jménu víry.

Pro každodenní život muslimů v České republice mají velký význam i záležitosti, které nemuslimům v této souvislosti většinou vůbec nevytanou na mysli. Islámské právo se mimo jiné velmi podrobně zabývá otázkami povoleného a zakázaného ve stravování, což muslimům žijícím v nemuslimském prostředí přináší mnohé komplikace. K mnoha sporným bodům přistupuje velice racionálně a je v tomto směru vcelku vstřícné. Tak například zvíře, aby jeho maso bylo povo-

lené ke konzumaci (*halál*), by mělo být poraženo jistým, přesně stanoveným, způsobem. V nemuslimských zemích však původ masa (a tedy i jeho čistota) není většinou zaručen.

Existují četná právní dobrozdání (*fatwy*), která za jistých podmínek dovolují muslimům nakupovat maso požitelných zvířat od křesťanských či židovských řezníků, avšak nikoli od polyteistů či ateistů. Ale různí muslimští právníci v tomto směru zastávají odlišné názory, a tak opravdu obezřetný věřící, když chce mít jistotu o původu masa, měl by ho nakupovat nejlépe od muslimského řezníka. Od své registrace v roce 2004 UMO disponuje výjimkou z veterinárních předpisů Ministerstva zemědělství ČR, která umožňuje uskutečnit rituální porážky na konkrétních jatkách a konkrétní osobou, a muslimská komunita tuto možnost využívá (například firma Halalko).

V západoevropských zemích, kde žijí milionové muslimské komunity, jako jsou Německo, Francie či Velká Británie, běžně v místech, kde se muslimové soustřeďují, vznikají sítě *halál* restaurací nebo obchodů (tedy provozovny nabízející právně povolenou stravu). V Česku tyto podniky ve větší míře chybí, ovšem i zde se objevily první vlašťovky, avšak to výlučně v Praze a Brně, kde mohou věřící nakoupit nejen *halál* maso, ale i rozličné orientální potraviny, pochutiny a jiné zboží.

Muslimové narážejí mnohdy na komplikace i v tak zásadní otázce, jako je pojmenování dětí. Mimochodem, tomu, jak by měl muslim správně pojmenovat své dítě, se věnuje řada hadíthů i exegetické literatury. Jméno dítěte je v České republice potřeba zapsat na matrice do knihy narození, pak teprve může být vydán rodný list a jméno se objeví v dalších dokladech. Zabývá se tím zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. V případě, že se jedná o cizojazyčné jméno, se matriky řídí knihou Miloslavy Knappové *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*, kde se také nachází obsáhlý seznam cizojazyčných jmen.

V případě, že by se vybrané jméno v tomto seznamu nevyskytovalo, vyžaduje matrika odborné vyjádření kompetentního pracoviště (například Ústavu pro jazyk český Akademie věd aj.). Bohemisté pak obvykle konzultují tuto otázku s orientalisty příslušných oborů, aby se zjistilo, zda se vybrané jméno skutečně v dané zemi používá a nejedná se o pouhý (byť dobře míněný) výmysl rodičů. Jinou možností je, že se rodiče obrátí na velvyslanectví země, odkud jeden z nich pochází, s žádostí o vystavení potvrzení pro matriku, že vybrané jméno skutečně existuje a běžně se používá. Pokud se jedná o české konvertity, tito

si často mění původní křesťanské jméno za jméno muslimské (Mohamed Ali Šilhavý), nebo si přibírají jméno třetí (Vladimír Sálím Voldán). Je to však zvyklost (*sunna*), nikoli povinnost (*fard*). Někteří jej používají i v běžném občanském životě, jiní jen v okruhu muslimské komunity.

Samostatnou kapitolu v životě muslimské obce představuje ženská otázka. Postavení ženy v islámu patří k nejvíce frekventovaným tématům (přesvědčí nás o tom jen letmá prohlídka českého knihkupectví), zároveň se však jedná o problematiku, která je předmětem mnoha nepochopení a nedorozumění mezi muslimy a „jinověrci“. V tomto směru nadále přetrvává celá řada stereotypů a omylů, jež mají velmi překvapivou životnost, bez ohledu na to, kolik papíru již bylo popsáno (ať orientalisty nebo muslimskými apologety), ve snaze uvést vše na pravou míru. Ženská otázka ve spojení s islámem má ovšem i jeden zcela viditelný projev, má zjevnou politickou dimenzi a v posledních letech obchází jako „strašák“ západní Evropou – a tím je *hidžáb*, muslimský šátek, především v kontextu sekulárních státních škol.

V České republice jsme se s tímto problémem dosud nesetkali, což souvisí jednak s poměrně malým množstvím muslimů a jednak s legislativním rámcem našeho školství. Ovšem i v českých ulicích už většina lidí potkala zahalenou ženu, nezřídka nearabského zevnějšku. Zatímco u mužů nebývá jejich vyznání na první pohled zjevné, u žen je tomu přesně opačně. Na ženy nosící *hidžáb* u nás lidé často pohlížejí s nedůvěrou; nejde ale přitom o pouhý výsledek skutečnosti, že islám tady nemá právě nejlepší reputaci, avšak možná mnohem podstatnější fakt, že Češi nejsou na takto otevřený projev religiozity připraveni. Přitom počet žen, které přestoupily na islám, se zvyšuje a jejich komunita je velmi pestrá. Nezřídka mezi nimi najdeme ženy vysokoškolsky vzdělané, jejichž konverze mají rozmanité příčiny: hledáním pevných a jednou provždy daných životních hodnot a otázkou po smyslu života počínaje a inspirací příkladem blízkých zdaleka nekonče.

České muslimky se aktivně zapojují do života komunity a podílejí se na kulturní i osvětové činnosti. Muslimské sestry mají vlastní webové stránky (kam je mužům „vstup zakázán“) a jistou dobu vydávaly časopis *al-Manára* (Minaret). O zapojení žen do práce Islámské nadace v Praze píše Kristýna Jindrová, která jim věnovala svou bakalářskou práci, následující:

„Dědictví českého prostoru se skrytě vplíží i do přístupu žen k organizaci Nadace. Nadace je vedena správním ředitelem (konvertita, jenž je i mediálním mluvčím Nadace) a sedmičlennou volenou radou.

Teprve před pár lety se do rady prosadily ženy. Ve struktuře komunity převládá prvek arabský – především muži, druhou velkou skupinou jsou pak české konvertitky. Vzniká tedy zajímavá konfrontace: Za prvé mají arabští muslimové i mezi ostatními rodilými muslimy jisté výsadní postavení větší kompetentnosti, co se týče islámu a jeho ortopraxe. Za druhé jsou pak arabští muži zvyklí na určitou převahu ve věcech veřejných a české ženy zase na rovnocenné zapojování se. I když téměř všechny přijímají koncepci ostrého dělení mužských a ženských rolí, mají tento koncept přece jen modifikovaný. V organizační rovině Nadace tedy mají pocit, že jsou oprávněny se také vyjadřovat, aktivně působit, případně mít své zastoupení. Všechna tato práva jim byla uznána, ale ženy údajně mají občas pocit přehlížení, pokud chtějí prosadit některé věci. Také se musely zasadit o to, aby se jednání o organizačních záležitostech v Nadaci vedla primárně v češtině a ne v arabštině. Na druhou stranu je mužskou obcí (především imámem) zhodnocen a často zmiňován zvláštní význam muslimek – konvertitek – žen jako názorných příkladů praxe islámu pro českou společnost.“

### „Džihád jazyka“ – publikační činnost českých muslimů

Publikační činnost české muslimské komunity plní v zásadě dvojí funkci. Ve vztahu k muslimům (a zejména českým konvertitům) představuje velmi cenné podklady pro jejich sebevzdělávání v náboženských otázkách, neboť literaturu o islámu psanou z muslimských pozic v češtině náš knižní trh postrádá – snad s výjimkou dnes již prakticky rozprodané publikace šajcha Fadlallaha Haeriho *Základy islámu* (Votobia, Olomouc 1997). Publikační aktivity jsou výrazně poznamenány úsilím apologetickým, což je v českém prostředí, kde islám mezi širokou veřejností nemá právě nejlepší reputaci, celkem pochopitelné. UMO se nehodlá smířit s materiály, jež pokládá za urážlivé a zkreslující, což mimo jiné dokládá i protest adresovaný Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR, v němž se uvádí, že učebnice občanské výchovy pro 6. ročník základních škol uráží a znesvěcuje islám. Představitelé muslimské komunity často vystupují v médiích, kde se snaží uvádět na pravou míru spoustu polopravd i vyslovených nesmyslů o islámu a jeho věřících, jež česká média produkují. Stěžejním úkolem nakladatelské a vydavatelské činnosti českých muslimů však není aktuálně reagovat na vnější podněty, nýbrž šířit pravdivé a ne-